

K Ö N Y V E K

RÉGI HŐSÖK, MAI ESZMÉNYEK. (*Harsányi Lajos: Fejjel nagyobb mindenkinél. Sik Sándor: Zrínyi Miklós.*) A modern világ legnagyobb bálványa a rendkívüli ember. A vasreszelék tehetetlenségével sodródik mindenkihez, akiben az erő, az akarat, a mindennapinál nagyobb teljesítmény mágneses vonzását érzi. Érdeklődése nem áll meg a jelen határánál, a történelem embereire is rátapad s a középkori aranycsinálók mohóságával keresi a nagy, bűvöletben tartó rejtélyt: az emberfeletti emberség titkát. Napjaink népszerűsítő történeti irodalma, mely gyöngytől a salakig mindent elősodor a múlt mélyéből, ennek az egyetemes láznak beszédes fokmérője s egyúttal táplálója. A liberálizmus jelenre tapadó szemlélete után a lelkiség új hajnalát láthatnók e hős-kultuszban, ha arculatán nem viritanának ott a betegség lázrózsái. Az újvilág ezer eszközével tömeggé korlátozott ember sóvárgása ez a szabaddító hatalom után, sokszor pedig a folyton friss izgalmakat vadászó szenzációéhsége vájkál csupán a múltban az eszményt kereső lélek csillapíthatatlan vonzódása helyett. Értéktelen is nagyrészt ez az irodalom mind az egyén, mind a nemzet szempontjából, mert nem a ma kovászát képező eleven hagyományt hordozza és tartja ébren. Pedig az új világgialakulás viharában a nemzet nagy embereiben megvalósult és lerakódott hagyomány nehezeke tudja csak igazán biztosítani egy nép egyensúlyát. Ezért különös érték és építő nyereség *Harsányi* és *Sik* könyve: mindkettő az eszményi magyarság megtestesítőit idézi — azért, hogy „példa legyen most“.

Harsányi Szent László királynak állít emléket. Éppen alkalomszerűen, hisz ebben az évben ünnepeljük születésének kilencszázados fordulóját. Már csak a sovány Szent László-irodalom gazdagítása miatt is örvendetes jelenség a regény. Szinte szimbólikus jelentőségű az a szomorú feledés, mi a nagy lovagkirály történeti életének osztályrésze. Temesvári Pelbárt a középkor végén még azt mondja róla: „ámbr eltávozott közülünk, még mindig uralkodik rajtunk.“ S egy-két század múlva már ő is belemosódott a többi király puszta nevénel alig tartalmasabb sorába s a nagyközönség tudatában még ma is ez a sorsa. Akár a nagy magyar középkornak. *Harsányi* ezt a homályba merült középkort eleveníti meg embereivel, mozgalmával és tájaival. Érdeklődésének középpontjában László áll: a szent. A szentséget azonban az élet ezernyi mozzanatában csillantja meg, s így a király emberi közelségbe kerül, a nélkül, hogy rendkívüliségből veszítene. Anyagát a legendák és gesták forrásából meríti s a modern tudomány új eredményeivel gazdagítja. De merőben másként ragadja meg a témát, mint a ma divatos regényírói. S épe ezért nem szabad könyvét ezeken a regényeken nevelt ízléssel olvasni. A középkori legendaíró alázatos, önmagát rejtő áhitata vezeti munkájában s csak a középkori olvasó tisztá érdeklődésével lehet feléje közeledni. Úgy tetszik, nem is regény, hanem egy korszerűsített nagyarányú legenda. Nem lélektani rejtélyeket boncol, nem történelmi folyamatok okait nyomozza, hanem az élet természetes, eseményekben hullámzó folyását rögzíti meg: a regény régi mesélő változatát iktatja jogaiba újra. Előadásmódja is a középkori legendaíróéval rokon: nem a kezdetlegességben, hanem a meleg egyszerűségben. Tömondatot tömondathoz öltő stílusa a magyaros beszédmód egészséges színeit ragyog-

tatja. Apró leírásai, helyzetképei, hangulatfestései szemléletes módon bizonyítják, hogy nem a prózairó műhelyében alakult e nyelv, hanem a Rábaköz elragadóan finom hangú költője csiszolta lírai melegségűvé.

Harsányi a magyar középkor diadalmos hőjét mintázza meg, a győzelmes küzdelmek lovagját. *Sík Sándor* a tragikus magyart, a költő *Zrínyi Miklóst* támasztja új életre. Más a téma, más a könyv is. Tudományos munka s mégis oly érdekkeltő, oly lázasan izgalmas, mintha regény lenne, a magyar sors regénye. Ismét adósságot törlesztett a szerző. *Zrínyiről* éppúgy hiányzott a korszerű, új eredményeket és nézőpontokat érvényesítő ábrázolás, mint *Pázmányról*. Az író most is remekelt. *Pázmányról* szóló művében a méretek nagyszerűsége lepett meg, itt a téma megelevenítően izzó feldolgozása. *Pázmányt*, a nélkül, hogy az élet s a mű szerves egységét figyelmen kívül hagyta volna, ízeire bontotta s az analitikus tárgyalás módszerével rajzolta meg a pázmányi életművet. Most, a terjedelem korlátozottsága miatt is, más módszert választ. *Gyulai Pál* klasszikus *Vörösmarty-életrajza* az ősminta: az életfolyam születéstől tragikus elhullásig habzó sodrában szemlélteti mindazt, ami *Zrínyi* volt, hősi ember, nagyszerű alkotó, meg-rázóan mély és magyar gondolkodó, az ember, a mű és esztétikus „páratlan, művészi és hősi egysége“. *Sík* kiszabadította alakját a tudós adalékok ráarakódott történetekéből, feloldja a folyton diésért, de sohasem olvasott „unius libri“ végzetét s a tudós kötelező tárgyilagossága alól is felizzó költő rajongásával mutatja fel a saját veritékes munkája, tehetsége és a történelem kegyetlen sebeket hasító vésője révén kibontakozó magyart, a humanista „homo universalis“-t, a barokk „athleta Christi“-t, „a magyar romlás seculumjának“ *Pázmány* mellett egyetlen „Fénixét“. A könyv nem cipeli magával a tudományos jegyzetek súlyos koloncát s mégis minden sorának tudományos súlya van, nem igyekszik mindenáron problémákat megoldani, irodalmi szenzációkat kirobantani, csak a korszerű, a magyar értelemben örökkévaló küldetésű *Zrínyi* képét akarja megrajzolni s mellesleg, sokszor csak néhány mondat-tal, a szellemlátó, az aktív alkotó megérezésével old meg nemzedékek által vitatott kérdéseket. Tudományos munkáinak kedvelt szokását itt sem veti el: ahol lehet, hőseit beszélgetti s így a történelem ködös messzeségéből a jelen valóságává igézi a kort és embe-reit. Rendkívüli távlatúvá válik könyve azáltal az együttláttató művészet által, mellyel mint cseppben a tengert, egész Magyarországot, sőt egész Európát *Zrínyi* köré vetíti. A gondolat, a mondanivaló minden árnyalatát kifejező nyelve pedig csak fokozza azt az ellen-állhatatlan meggyőződést, amely a könyv elolvasta után megéri a lelkünkben, hogy a tudós mellett a költő alkotott itt a költőről remekművet.

Fényi András

TERNYEY ÁRPÁD: SAS A BALATON FELETT. Az ember kissé bizalmatlanul veszi a kezébe ezt a kötetet, a túlságosan hangzatos cím miatt; de gyanakvása a bevezető vers (*Férőkor*) melankólikus akkordjai után kíváncsi érdeklődéssé változik, és amikor a kötet végére ér, elgondolkozva kérdezi magától: mi a magyarázata annak, hogy ez a költő közelebb került a szívéhez — és még az agyához is — mint sok más lírikus, aki csak hideg fénnel csillog, de melegíteni nem tud. Vannak versírók, akiknél a technikai tökéletes-ség, a fölüeny tudatosság, a formai virtuozitás megöli a költőt;

vagy ha jobban tetszik, akiknél a Claudel parabólájában szereplő Animus kiúzi otthonából hitvesét, az örökké daloló Animát. Ternyey nem veti meg az érdekes formai megoldásokat, (például, a *Háború van* komor hangulatát és szinte vizsgálatlan atmoszféráját elsősorban a tompa dobpergésre emlékeztető monorím idézi elő), felhasználja az *enjambement* által elérhető hatásokat (*Férfikor*), de elsősorban (természetesen ösztönösen) arra törekszik, hogy belső érzéseit és gondolatait szinte asketikusán leegyszerűsített formában közölje azzal, aki kötetét kezébe veszi. Ezek a versek tükrök, amelyekben a költő arca mögött az ember a saját arcát pillantja meg, eltűnt vagy élő érzéseit, pillanatnyi hangulatait, kétségeit, titkos gondolatait.

Skálája nem nagy: sokkal fegyvelmezettebb költőnek látszik, semhogy akár divatból, akár erőlelettel magatartásból számára idegen területekre tévedne. Baudelaire azért érezkedik az ismeretlen mélységbe, hogy valami újat hozzon fel; Ternyey inkább a mindennapi dolgok felé fordítja tekintetét és a pillanatnyi hangulatok, az emberi érzelmek mögött érzi meg és igyekszik megéreztetni a Végtelen jelenlétét. Versei gyakran csak egy-egy hangulatot rögzítenek meg, de lehetetlen nem érezni mögöttük a költő lelkében viharzó kétséget, harcot, a szomorúságnak és örömnnek viaskodását:

*Mentsétek meg a lelkemet,
mert rokon hangra nem lelek.
Ki egybeccsendülne velem,
mint igével az értelem.*

(Ezüstharang.)

Érdeklik a lélek nagy problémái (*Isten pontosan méretez*), éppúgy mint a magyarság sorskérdései, de fegyvelmezettsége minden szertelen hangtól visszatartja. S ha egyik-másik versben át is töri a lira korlátait s a retorika veszélyes területére téved gyorsan visszatér oda, ahol költői tehetsége maradéktalanul érvényesül. Ezek a versek (*Kis körtefa köszöntése*, *Esti szél*, *Fák alatt*.) Louis Mercier és Francis Thompson költeményeire emlékeztetnek.

Szabó György.

JÁRNEFELT: KOIVIKKO LAKÓI. (*Athenaeum*.) — *Sok csodálatos van a világon, de semmi sem olyan csodálatos, mint az ember.* Sophokles eme igazsága jut az eszünkbe, mikor letesszük *Járnefelt* könyvét. Egészen különös világ: egészen idegen tőlünk és mégis egészen a miénk. Idegenül északi a milliő, de mélyen a miénk a miliőben vergődő ember. Egészen egyszerű mese, egyszerű probléma, egyszerű helyszín és környezet, mint amilyen egyszerű Észak; az életért küzdő ember primitív világa, a hófedte tájak, a különös nyár, amikor az égő fa füstje messziről érzik a levegőben. Az udvaron sorban állanak a frissen font kosarak, az alig meghántott fából készült létrák, dagadó dongájú kádak. Ebben a környezeten folyik Helge élete. Álmai, vágyai nem szöknének messzire: a maga barkácsolta csónakot akarja rátaszítani a tó vizére. Erről álmodik. Elgondolja, hogy mint örvendeznek majd árva nővérei, ha a szép csónakkal szelhetik a tó vizét. Nővéreiért él. Mert hát mit is hagyott örökölni rájuk apjuk: egy kis kunyhót csupán. Ebből a kunyhóból el kell költözniök és új hont kell alapítaniok: Koivikkót. Az életük olyan símán siklik, mintha Isten olajozta volna az útjukat. A csónak lassan épül. Egyszer azonban Helge életébe betoppan Maija; befészkel magát anélkül, hogy Helge

testvéreit kiszorítaná. Apró, elsimítható családi félreértések felhőzik Koivikkó egét. Érezzük, hogy a viharnek el kell jönnie. Egy napon aztán kipattan a tragédia. Nem niebelungi, nem rázkódnak itt a földek és egek, nem sikoltoznak megtépett ruhájú emberek; csak csendben, halkán elmúlik valaki. Az élet pedig megy tovább a maga megszokott medrében. Maija gyermeke megszületik. Koivikkó kis társadalma szétszéled és Helge után pusztul a kunyhó is, de marad és él egyszerűségében is tovább az élet, mert egy halál tőszomszédságában két élet fakad: Maija és Titta gyermekéé. A születés, az élet gondjai, a halál, a tél, a tavasz, a fák, az emberek nyitottak és mélyek: nem felhőzik előttünk, vagy mögöttünk semmi misztikum. A világ nagy misztériuma úgy csendül ki mindegyikből, mint ahogy a virágból a szelektbe bomlik az illat.

Meggyes Ete

JEAN GIONO: VALAKI A HEGYEKBŐL. (*Révai kiadás.*) Giono második magyarul megjelent regénye, a Pán trilógia középső része, az első (Colline) és a befejező (Regain) kötettel szemben személyhez kötött elbeszélés, Amédée-nek, egy vándorló béresnek mesélgetésében mondja el a Baumugnes-ből, a hegyekből való legény szerelmi történetét. — Ahogy a két másik regény személytelen elbeszélésben igyekeznek a népies költészetnek új formákat adni, a paraszti világ mély költészetét megmutatni, — miközben, legalább is Giono szándéka szerint, a regényekbe nem is kerülne más, csak amit egy paraszt is megérthet és elmondhat — itt bizonyos értelemben még teljesebben realiztikus lesz a formai megoldás: Amédée elbeszélése nemcsak az öreg vándor-munkás kifejezőmódját tükrözi, hanem, mint visszaemlékezés legkeresetlenebb formája egy történet elmondásának. Hogy Gionóban realiztikus törekvések nyomait keressük, ellentmondásnak tetszhetik azok számára, akik a paraszti élet ábrázolásának csak magyaros, csak vádló formáihoz vannak hozzászokva. Veres Péter kifogásai ilyen értelemben itt újra feltámadhatnának: lehetséges-e, hogy Amédée ilyen elevenen érezze a szagokat, annyira lélekké és zenévé válik számára minden, ilyen mélyen és ilyen frissen forduljon az élet jelenségei felé? Csakhogy aki a valóság követelésében megtagadná ezekért a részletekért Gionót, valamiképpen a költészetet tagadná meg, azt a szerelmet, mely minden valóság mögött mélyebb értelmet, minden egyedében valami általánosat keres. A csak vádló parasztszemlélettel szemben Giono látásmódja jelentékeny meggazdagítás, örvendetes irodalmi felszabadítás. Giono a paraszti életben természetesebb, színesebb, az élethez közelebb álló világot lát. Nemesak hellénisztikus — pantheista — lélekérzése mutat erre, de a regény története is, (a szerelmes férfi, ki a paraszti elítélteket természetellenes büntetéséből kiszabadítja a leányanyát — mennyire költői és mennyire szép, hogy szájharmónikával, a erre, de a regény története is, a stílus és az előadás újszerű tömörsége, zsúfoltsága is; nem mesterkéeltséget, hanem egyszerű mesterségbeli tudást kell megéreznünk benne s bátor költészetet, mely az olvasót magasabb világba emeli. A regényt Ilyés Gyula fordította a „Zeng a világ“-éhoz hasonló bravúros művészettel.

Lovass Gyula

A székesfehérvári m. kir. Pénzügyigazgatóság felkéri az igen tisztelt közönséget, hogy aki a címére küldött állami sorsjegyet megtartja, annak árát a postatakarékpénztári befizetési lap felhasználásával egyenlítsse ki. Aki a sorsjegyet nem kívánja megtartani, sziveskedjék azt a mellékelt portómentes válaszboríték felhasználásával visszaküldeni oda, ahonnet érkezett. Az államsorsjáték jólékonycélt szolgál, s aki a megtartani nemkívánt sorsjegyet nem küldi vissza, a jólékonycélt károsítja meg. A sorsjegyek visszaküldése díjtalan.

A KÖNYVPIAC ESEMÉNYE!

JOHN STEINBECK

ÉRIK A GYÜMÖLCS

(THE GRAPES OF WRATH)

Ennek a regénynek a hősei nincstelen földönfutók, akiknek szomorú sorsát megdöbbentő valóságossággal festi a szerző. A sötét színekből azonban diadalmasan ragyog ki a segíteni akarás, a jóság és szeretet

Az eredeti amerikai kiadás a német és olasznyelvű kiadásokkal együtt több mint egy millió példányban kelt el

A hatalmas kötet ára kb. 6— pengő

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET KIADÁSA

Kapható minden könyvesboltban

Athenaeum újdonságai

Bronte: **Üvöltő szelek.** Kötve P 4'80

Alain-Fournier: **Az ismeretlen birtok.** Kötve P 4'80

Perlaki Lajos: **A savonai fogoly.** Kötve . . . P 5'—

Gr. Zichy—Stadler: **Mit, mikor, hogyan kell tenni, hogy szép, okos és helyes legyen**

Fűzve P 3'60

Kötve P 4'80

**MEGRENDELHETŐ
AZ ATHENAEUM ÚJ
KÖNYVESBOLTJÁBAN**

Budapest, VII. kerület, Erzsébet-körút 7. szám

A proházkai hagyományokat ápolja az

ÚJ ÉLET

KATÓLIKUS SZOCIÁLIS ÉS VILÁGNÉZETI HAVI SZEMLE

SZERKESZTI ANDRÁS KÁROLY

ÉVI ELŐFIZETÉSI ÁRA 5 PENGŐ,
EGYES SZÁM 50 FILLÉR

SZERKESZTŐSÉG : KASSA, SZATHMÁRY GYÖRGY-U. 6. I.

MUTATVÁNYSZÁMOT A KIADÓHIVATAL
KÜLD: ROZSNYÓ, RÁKÓCZI-TÉR 4. SZÁM

75. JÓTÉKONYCÉLÚ M. KIR. ÁLLAMI SORSJÁTÉK FŐNYEREMÉNY 40.000 ARANYPENGŐ

21.320 nyeremény
312.000 pengő értékben.

Nyeremények

20.000 aranypengő
10.000 aranypengő
2-szer 5.000 aranypengő
4-szer 2.500 aranypengő
6-szor 2.000 aranypengő
27-szer 1.000 aranypengő

és még számos nagyobb és kisebb
nyeremény, melyeket mind kész-
pénzben fizetnek ki.

HÚZÁS DECEMBER 5-ÉN

Sorsjegy árak:

Egész . 3.— ar. P
Fél . . 1.50 ar. P

Kapható minden osztály-
sorsjegyfőárusítónál, va-
lamint az összes dohányy-
t ő z s d é k b e n